

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

DOPADY HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA EKONOMIKU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Bakalárska práca

Študijný program:	Ekonomika podniku
Študijný odbor:	3.3.16 Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	Ing. Magdaléna Laurová, CSc.

Nitra 2010

Ivan Palášthy

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, a že som uviedol všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním bakalárskej práce.

Nitra 12.05.2010

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani Ing. Magdaléne Laurovej, CSc. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Nitra 12.05.2010

Abstrakt

V bakalárskej práci sa zaoberáme závažným makroekonomickým problémom, ktorým je prebiehajúca globálna hospodárska kríza. Za posledných sto rokov bolo na svete viacero kríz, ktoré trvali od pár mesiacov až do pár rokov. pričom niektoré štáty ju pociťujú viac, iné menej. Všetkých však zaujíma, čo môžu od krízy ďalej očakávať. Aká hlboká bude a kedy vlastne skončí? Stúpa počet nezamestnaných. Firmy v dôsledku hospodárskej krízy prichádzajú o objednávky, znižuje sa dopyt po ich produktoch. Najhoršie je na tom automobilový a strojársky priemysel, avšak zasiahnutí sú všetci. Podniky prepúšťajú, nezamestnanosť rastie. Od záveru predminulého roka sme svedkami toho, že aj Slovensko už začína valcovať celosvetová hospodárska kríza a postupne si vyberá svoje obeť. Dnes si ešte nikto netrúfne odhadnúť aké veľké dopady bude mať na našu ekonomiku, koľkých ľudí pripraví znova o prácu a ani ako dlho bude trvať. Z uvedených dôvodov sa ekonómovia a vlády postihnutých krajín snažia nájsť riešenie na zníženie dopadov hospodárskej krízy.

Kľúčové slová: hospodárska kríza, recesia, nezamestnanosť, opatrenia

Abstract

In this work we are dealing with serious macroeconomic problems, which is the ongoing global economic crisis. Over the past one hundred years, there were several crises that lasted from a few months until a few years. Some of which suffer from it than others. However, all interested in what they can expect from the crisis further. How deep and will actually ever end? The number of unemployed. Business of the economic crisis are losing orders, reduced demand for their products. The worst is the automotive and engineering industries, but all are affected. Companies are placed, unemployment is rising. From the view-last year we have seen that even Slovakia is already beginning to roll the global economic crisis and gradually raises its victims. Today, nobody dare to estimate how big the impact will have on our economy, how many people prepared to work again or how long it will last. For these reasons, economists and the governments of affected countries seek a solution to mitigate the economic crisis.

Keywords: economic crisis, recession, unemployment, measures

OBSAH

ÚVOD	7
2 CIEĽ PRÁCE	9
3 METODIKA PRÁCE	10
4 VÝSLEDKY PRÁCE	11
4.1. História hospodárskej krízy	11
4.2. Súčasná hospodárska kríza a predkrízové obdobie	12
4.2.1 Kríza v Slovenskej republike	14
4.2.2 Dopad súčasnej krízy na trh práce v celosvetovom meradle	17
4.2.3 Slovenský trh práce	18
4.3. Protikrízové opatrenia	19
4.3.1 Protikrízové opatrenia podľa Keynesa	19
4.3.2 Kríza a protikrízové opatrenia	20
4.3.2.1. Popis opatrení	22
4.3.2.2. Účinnosť niektorých protikrízových opatrení	34
5 ZÁVER	35
5.1 Návrhy na využitie poznatkov	36
6 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	37

ÚVOD

Spoločenský a hospodársky vývoj prechádza rôznymi etapami, má svoje úskalia a peripetie. Je to ako život človeka, raz prežívame lepší deň, inokedy sa nám darí menej. Niekedy aj prideme na to, prečo to tak je, ak to dostatočne rozanalyzujeme a občas ani nemáme chuť sa dozvedieť príčinu.

Niet človeka, ktorý by nepočul o prebiehajúcej svetovej hospodárskej kríze a veľa ľudí už pocítilo jej dôsledky i na vlastnej koži, prípadne zasiahla do životov našich blízkych a priateľov. Počúvame o problémoch mnohých podnikov, o hromadnom prepúšťaní, znižovaní miezd, či o poklese dopytu. Ekonomika sa spomaľuje a ekonómovia si s politikmi lámajú hlavy, ako zamedziť dopady krízy na obyvateľstvo a čo robiť, aby kríza pominula. Čo nás učí história? Ako prebiehali krízy v minulosti a čo naštartovalo opätovný rast postihnutých ekonomík? Aké poučenia nám môžu poskytnúť roky minulé? Určite najznámejšou a rozhodne najhoršou v histórii bola Veľká hospodárska kríza, ktorej začiatok sa datuje na 24. októbra 1929 (povestný Čierny štvrtok). Prepukla v USA a vyvolal ju krach burzy na Wall Street. Akcie vlastnilo množstvo ľudí a tí prišli o celé majetky.

Svetová ekonomika sa po dlhom rozmachu dostala do recesie z dôvodu prebiehajúcej hospodárskej krízy. Kríza je súčasťou hospodárskeho cyklu v ekonomike. „Termínom hospodársky cyklus označujeme všeobecne určitý typ kolísania súhrnnej ekonomickej aktivity. Prejavuje sa vzostupom (expanziou, konjunktúrou) alebo zostupom (recesiou, depresiou) základných makroekonomických veličín, i keď nie pri všetkých s rovnakým priebehom. Používanie slova cyklus naznačuje, že tieto zmeny majú periodický charakter. Hospodársky cyklus tvorí fázu expanzie a recesie. Vrchol predstavuje bod obratu cyklu.“

Hospodárstvo Slovenskej republiky a jeho smerovanie v roku 2009 boli ovplyvnené tromi faktormi: svetová hospodárska kríza, januárová plynová kríza a zavedenie Eura 1.1.2009. Ak sa finančná kríza Slovenska dotkla, celosvetová hospodárska kríza sa do neho už aj zahryzla. Nie sme síce na tom tak zle, ako mnohé iné krajiny (napr. Island, Maďarsko, Grécko, Španielsko, Lotyšsko, Írsko...), ale dopady hospodárskej krízy už cítime veľmi jasne. Slovenská ekonomika v štvrtom štvrtroku 2008 spomalila. Tempo rastu HDP kleslo na 2,5 % v porovnaní so 6,6 % v treťom

štvrtroku. Napriek tomu sa držíme výkonnosťou ekonomiky na popredných miestach medzi krajinami Európskej únie.

Jedným z najvýznamnejších dôsledkov súčasnej krízy je prudký pokles priemyselnej výroby, zníženie dopytu po spotrebných statkoch a následný pokles investícií. Pokles globálneho ekonomického rastu má za následok zvýšenie miery globálnej nezamestnanosti takmer vo všetkých krajinách sveta. Cieľom mojej práce je poukázať na dopady hospodárskej krízy v Slovenskej republike a prijaté protikrízové opatrenia vládou SR. Národná rada SR schválila balíčky opatrení, ktoré majú za úlohu zachovať produkčnú schopnosť našej ekonomiky, udržať zamestnanosť a stimulovať dopyt. Okrem podpory hospodárskeho rastu chce vláda zabrániť, aby sa verejné financie dostali do nadmerného deficitu. Opatrenia sú, okrem iného, zamerané na podporu podnikania a to hlavne malého a stredného, na podporu zamestnanosti formou vzdelávania, poradenstva, dotácií nových živností či podpôr nových pracovných miest. Opatrenia sa dotýkajú i rozpočtovej politiky, daňovej politiky, energetiky, inovácií a výskumu, využívania európskych fondov, podpory domáceho dopytu, cestovného ruchu a exportu.

2 CIEĽ PRÁCE

Hlavným cieľom bakalárskej práce je komplexne zhodnotiť v širších súvislostiach objasniť závažný makroekonomický problém – hospodársku krízu. Hľadanie príčin vzniku, možnosti jej riešenia a zníženia dôsledkov plynúcich z recesie v ktorej sa ekonomika počas hospodárskej krízy nachádza.

Z hlavného cieľa vyplynuli nasledovné parciálne ciele:

- hospodárska kríza z historického hľadiska, ktorá sa začala v roku 1929,
- zhodnotenie súčasnej hospodárskej krízy a charakteristika predkrízového obdobia,
- analýza krízy v Slovenskej republike,
- dopad súčasnej krízy na trh práce,
- protikrízové opatrenia podľa Keynesa,
- prijaté protikrízové opatrenia Vládou Slovenskej republiky,
- účinnosť niektorých protikrízových opatrení.

Po preštudovaní a získaní potrebných informácií z dostupných zdrojov sa pokúsime zhodnotiť celkový stav hospodárskej krízy.

3 METODIKA PRÁCE

Pre splnenie stanoveného cieľa bol zvolený nasledovný metodický postup a to preštudovanie a výber odbornej a vedeckej literatúry a taktiež získanie konkrétnych štatistických údajov k analytickej časti práce, ktorá sa odvíjala od stanoveného cieľa.

K spracovaniu bakalárskej práce sme získali informácie z nasledujúcich zdrojov:

- Štatistický úrad Slovenskej republiky,
- Úrad vlády Slovenskej republiky,
- Ministerstvo financií Slovenskej republiky,
- Internet.

Za účelom dosiahnutia vytýčeného cieľa boli v práci použité predovšetkým :

- metóda skúmania

- zohľadňujú možnosti, ktoré sú dané dostupnou vedeckou a odbornou literatúrou prezentujúcou teoretické poznatky a údajovou základňou z oblasti hospodárskej krízy,

- metóda vedeckej abstrakcie

- vzťahuje sa na obsah celej práce, tak na teoretickú ako aj na analytickú časť. Jej podstatou je abstrahovanie od množstva informácií, ktoré majú priamy alebo nepriamy vzťah k riešenému problému, ale sú vzhľadom na stanovený cieľ práce menej dôležité, resp. nepodstatné.

- analytická metóda

- bola použitá pri analýze hospodárskej krízy.

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 História hospodárskej krízy

Veľká hospodárska kríza bola celosvetová ekonomická kríza, ktorá sa začala v roku 1929 a trvala rôzne dlho v rôznych krajinách. Ovplyvnené boli takmer všetky krajiny. Najtvrdší dopad mala na priemyselne najrozvinutejšie krajiny, vrátane Spojených štátov, Nemecka, Spojeného kráľovstva, Francúzska, Kanady, Česko-Slovenska a Japonska. Zasiiahnuté boli mestá po celom svete, hlavne tie, ktoré boli zamerané na ťažký priemysel. Výstavba v podstate úplne zastala v Spojených štátoch a ostatných krajinách. Prevedpodobne najťažšie boli zasiiahnuté banícke a drevárske oblasti, pretože v nich ostro poklesol dopyt a existovalo málo alternatívnych ekonomických aktivít.

Česko-Slovensko bolo postihnuté v rokoch 1929 až 1933. Ako exportne orientovanej krajiny sa ho kríza veľmi dotkla. V roku 1923 bolo 441000 nezamestnaných, vo februári 1933 ich už bolo 920000 (každý tretí robotník bol nezamestnaný). Hlavným exportným artiklom bol cukor, ktorého cena klesla o 74 percent, príjmy roľníkov klesli o 40 percent čo sa prenášalo na dopyt.

Presné príčiny vzniku krízy sú dodnes predmetom sporov medzi ekonómami. Medzi často uvádzané dôvody patrí napríklad silná expanzia ponuky peňazí zo strany centrálnej banky Spojených štátov amerických (FED). FED zvýšil počet zlatom nekrytých peňazí zo 42,1 na 68,1 mld. dolárov v rokoch 1921 až 1929, čo viedlo k inflácii vo výške približne 63 percent v priebehu tých osem rokov.

24.októbra 1929 došlo k pádu burzy na Wall treet, tento deň sa označuje tiež ako Čierny štvrtok a je považovaný za začiatok krízy. V priebehu tohto kritického týždňa, FED emitoval takmer 300 miliónov dolárov, požičal vláde dvojnásobok dovtedy požičaných peňazí cez kúpu vládnych cenných papierov pre členské štáty FEDu. Už ku koncu roka 1929 (teda 2 mesiace) suma FEDom držaných cenných papierov sa viac ako stornásobila o 375 miliónov dolárov.

4.marca 1929 nastúpil do prezidentského úradu Herbert Hoover, ktorý sa viacerými opatreniami pokúšal ovplyvňovať hospodársky vývoj. Hoover výrazne zvýšil vládne výdaje (napr. štátna deficit vzrástol na 2,2 miliardy dolárov v roku 1931, čo bolo niekoľko násobne viac, ako rozpočtové deficity predtým. Medzi vládne zásahy do ekonomiky patrilo zvyšovanie dotácií do poľnohospodárstva, regulatívne určenie

minimálnych cien poľnohospodárskych produktov a výku prebytkov ich následnej nadprodukcie. V politike zamestnanosti sa spoliehal najmä na odbory a tlačil zamestnávateľov, aby zvyšovali mzdy. Od konca roka 1929, keď bola nezamestnanosť na úrovni 6 percent, stúpila táto postupne spolu s neustále rastúcimi reálnymi mzdami až na 26 percent na konci roka 1932.

V roku 1932 schválil „Revenue Act of 1932“, v ktorom výrazne zvýšil dane: daň z nehnuteľností na dvojnásobok, firemné dane vzrástli o 15 percent, daň z príjmu pre niektoré skupiny narástla z 25 percent na 63 percent. 17. júna 1920 presadil najvyššie clá v dejinách USA cez SMOOT Hawleyiho colnú tarifu. Podobná reakcia ostatných štátov sveta ochromila následne svetový obchod.

4.2 Súčasná hospodárska kríza a predkrízové obdobie

Predkrízové obdobie je možné charakterizovať ako obdobie vysokého globálneho ekonomického rastu, nadhodnotenia cenných papierov, vznikli bubliny na trhu s nehnuteľnosťami, nadpriemerných cien komodít a globálneho úverového boomu. Za ďalšie špecifikum predkrízového obdobia možno považovať veľké inovácie na finančných trhoch, ktoré umožnili okrem iného aj nárast špekulatívnych transakcií.

Prebiehajúca kríza a jej čoraz hmatateľnejšie dôsledky nútia k tomu, aby sme si omnoho hlbšie a reálnejšie uvedomili existenčnú späťnosť života našej krajiny s turbulentným dianím vo svetovej ekonomike.

Kríza ktorej sme svedkami, sa spočiatku javila ako finančná, potom hospodárska, postupne sa je priznáva hlboký sociálny charakter a objavujú sa už prístupy, ktoré ju chápu ako kvalitatívne nový krízový proces globálnej civilizačnej povahy. V čase medzi Keynesom a Friedmanom prevládal názor, že už vieme dosť, aby sa kríza podobná tej z 30. rokov neopakovala.

Nositeľ Nobelovej ceny Robert Lucas to v roku 1995 sformuloval veľmi jednoznanne: „...z praktického hľadiska bol už ústredný problém prevencie depresie vyriešený. Cyklus bol už skrotený do tej miery, že výhody ďalšieho usmerňovania boli zanedbateľné. Nastal čas zamerať sa na také veci ako dlhodobý udržateľný rast.“ Pred pár rokmi spolu s Benom Bernankem hrdo vyhlásili, že k malým poklesom vo svetovej ekonomike môže dôjsť, no: „dni skutku veľkej recesie, nieto celosvetovej krízy sú už definitívne za nami“

Napriek týmto prognózam kríza udrela nečakane, a navyše v období, keď väčšina analytikov predpovedala dlhodobý rast. Súčasnú hospodársku a finančnú krízu je možné považovať za jednu z najvýznamnejších výziev na udržateľnosť globalizačného procesu. Prebiehajúca kríza bola na začiatku vnímaná ako kríza, ktorá sa týka výlučne USA, postupne sa ukázalo, že ide o najzávažnejšie celosvetovú hospodársku krízu po druhej svetovej vojne, tak z pohľadu jej rozsahu, ako aj jej negatívnych dopadov na globálnu ekonomiku. V danej súvislosti vystupujú o popredia viaceré ešte nezodpovedané otázky napr. prečo došlo k takej masívnej hospodárskej kríze, prečo nebolo možné krízu prejudikovať, kto je za krízu zodpovedný, aké nástroje hospodárskej politiky sú vhodné na zastavenie krízy a na riešenie jej dôsledkov, do akej miery balíky hospodárskych stimulov môžu ovplyvňovať budúce správanie tak podnikov ako aj jednotlivcov, čo by sa malo urobiť, aby sa podobná kríza neopakovala a pod. Každá krajina má odlišné balíky ekonomických stimulov, v skutočnosti sa vlády jednotlivých krajín zhodli v tom, že sú nevyhnutné mimoriadne rozsiahle zásahy do ekonomiky, aby sa zastavil prepád hospodárskeho rastu a alarmujúci rast nezamestnanosti.

Prognózy Medzinárodného menového fondu (MMF), svetovej banky (SB) a iné zdroje poukazujú na to, že v priebehu roka 2010 by malo dôjsť k postupnému uzdravovaniu svetovej ekonomiky.

Súčasná globálna kríza, ktorá je považovaná za najhoršiu krízu uplynulých desaťročí, výrazne zasiahla aj ekonomiku Slovenska. Pôvod krízy siaha na finančné trhy (prevažne v USA) a stoja za ňou faktory ako morálny hazard pri poskytovaní úverov, neúnosné zadlžovanie sa, špekulácie na finančných trhoch, tvorba neprehľadných finančných derivátov, či nedostatočná regulácie. Je preto pochopiteľné, že v prvej fáze krízy (tzv. finančná kríza) bol bankový sektor celosvetovo najvýraznejšie zasiahnutou časťou ekonomiky. Finančná kríza však nezostala izolovaná v bankovom sektore, ale cez kanál agregátneho dopytu a negatívnych očakávaní sa preliala aj do reálnej ekonomiky (tzv. hospodárska kríza). Takmer všetky rozvinuté krajiny sú zasiahnuté recesiou, ktorá je spojená s poklesom hospodárskej aktivity, zvyšovaním nezamestnanosti a rastúcou platobnou neschopnosťou podnikateľských subjektov ako aj obyvateľov. Hospodárska kríza sa tak dostáva späť do bankového sektora, ktorý po určitej stabilizácii čelí ďalšej vlne rizík vyplývajúcich z neschopnosti subjektov uhrádzať svoje záväzky.

4.2.1 Kríza v Slovenskej republike

Súčasná globálna kríza výrazne zasiahla aj ekonomiku Slovenska. Prepad odbytu o desiatky percent či úplný výpadok objednávok od najvýznamnejších zákazníkov v mnohých firmách zmiatli zo stola plány do budúcnosti. Nahradil ich bezprostredný boj o prežitie. Niektoré firmy odchádzajú z trhu skôr ako sa stanú neschopnými splácať záväzky voči svojim dodávateľom a zamestnancom. Oveľa viac firiem čelí kríze redukovaním nákladov a zastavením investícií. Horším príkladom sú firmy, ktoré prežívajú na účet obchodných partnerov a svojich zamestnancov, ktorým platia svoje pohľadávky oneskorene.

Hospodárska kríza nie je obdobím, ktoré stačí prečkať, kým sa trh vráti do starých koľají, ale treba hľadať náhradné riešenia často aj za cenu rozšírenia alebo zásadnej zmeny doterajšej orientácie výroby. Manažér ktorý sa dnes pýta iba na to, ako dlho recesia ešte potrvá, len ťažko pomôže svojej firme, svojmu odvetvie či krajine. Hlavnou otázkou manažérov v čase krízy by mali byť: ako sa zmenia preferencie spotrebiteľov?, aký bude svet po kríze?, ako sa zmení optika investorov či požiadavky veriteľov?. Rozhodnutie ktoré sú prijaté manažérmi v čase krízy sú často rýchlejšie ako inokedy. Podľa údajov štatistického úradu SR súhrnné tržby podnikov v priemysle s 20 a viac zamestnancami vlani stúpili o necelých šesť percent (predvlani ešte o 13 %). Začiatok krízy totiž pocítili takmer výlučne exportéri. Odberatelia im výrazne redukovali objednávky. Súhrnná pridaná hodnota vytvorená v slovenskom priemysle prvýkrát v tomto desaťročí klesla (o takmer 4 %) a s ňou i priemerná produktivita práce (o vyše 5 %).

Klesla tiež produktivita v textilnom priemysle a tiež vo výrobe káblových zväzkov, tvoriacej podstatnú časť zamestnanosti v elektrotechnike. Pridaná hodnota na pracovníka tu nedosahuje ani 10000 € ročne. Pod touto hranicou zostala aj produktivita práce v odevnom a obuvníckom priemysle. V týchto odvetviach je existenčne ohrozených firiem najviac. Význam odevnej, textilnej či obuvníckej výroby a sčasti i produkcie káblových zväzkov v hospodárstve SR bude preto ďalej klesať. Už za minulý rok boli v strehu dva z piatich podnikov v uvedených odvetviach. Zavretie podniku však nemusí byť jediným riešením. Niektorým majiteľom alebo manažérom práve kríza uľahčí dlho odkladané rozhodnutie zastaviť stratové výroby – ak to urobia včas, aspoň životaschopné jadro majú šancu zachrániť. Hromadné prepúšťanie, zániky celých firiem sú teda nevyhnutné. Z národohospodárskeho hľadiska kríza uvoľní zle

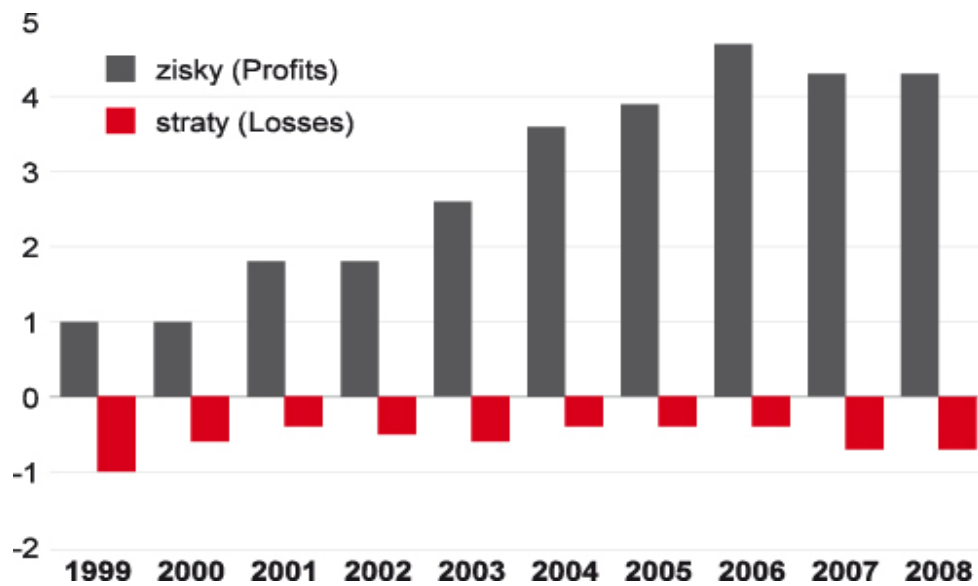
využívané výrobné prostriedky pre efektívnejšie podnikateľské projekty. Pre zdravo rastúce či iba začínajúce firmy je to mimoriadna šanca získať lacno stroje, slušné výrobné priestory a tiež aj skúsených ľudí. V niektorých prípadoch aj nových zákazníkov. Automobilový priemysel pocítil krízu najrýchlejšie s najhlbšími prepismi, vyloboval si však záchranné lano v podobe „šrotovného“. Šrotovné problém nevyrieši len dá automobilkám a ich dodávateľom čas aby si premysleli a pripravili riešenie. Budúcnosť etablovaných závodov v SR nie je ohrozená a je reálna šanca, že časom sa opäť začne rozširovať sieť subdodávateľov. Elektrotechnický priemysel na Slovensku sa môže vrátiť k rasu ešte skôr, z dôvodu rýchleho technologického pokroku a čoraz priaznivejších cien sú pre spotrebiteľa priveľmi silným lákadlom. Dopyt po spotrebnej elektronike teda čaká priaznivejší vývoj ako trh s novými autami. Oveľa cyklickejším odvetvím je hutníctvo. Dramaticky prepis objednávok oceľiarov na dlhé mesiace zrazil vyťaženosť kapacít na polovicu, čo si vynútilo značné škrtky v investíciách i prepúšťanie väčšinou dôležitých podnikov v odvetví pôsobiacich na Slovensku by však existenčným problémom čeliť nemala.

O budúcnosť by sa nemali obávať potravinársky priemysel. Spotrebu potravín zasiahne kríza najmenej a aj v dlhodobej perspektíve budú vystavený len domácej či regionálnej konkurencii. Fakt, že so stratou stále hospodária tri z desiatich firiem v potravinárskom priemysle, však naznačuje, že čistenie trhu od neživotaschopných potravinárov bude naďalej pokračovať.

Mnoho úspešných, ale ešte viac iba prežívajúcich firiem má Slovensko v drevospracujúcom priemysle, teda v odvetví s najlepšou domácou surovinovou základňou.

Recesia na kľúčových trhoch pre exportérov za necelý rok pripravila o prácu až šestinú občanov SR zamestnaných v priemysle. Tento sektor v súčasnosti na Slovensku zamestnáva najmenej ľudí od konca 60. rokov. Uvedená skutočnosť by mala priviesť politikov k pochopeniu, že od dôb industrializácie význam priemyslu pre tvorbu pracovných miest výrazne klesol.

Hospodárenie priemyselných podnikov v SR (mld. eur)

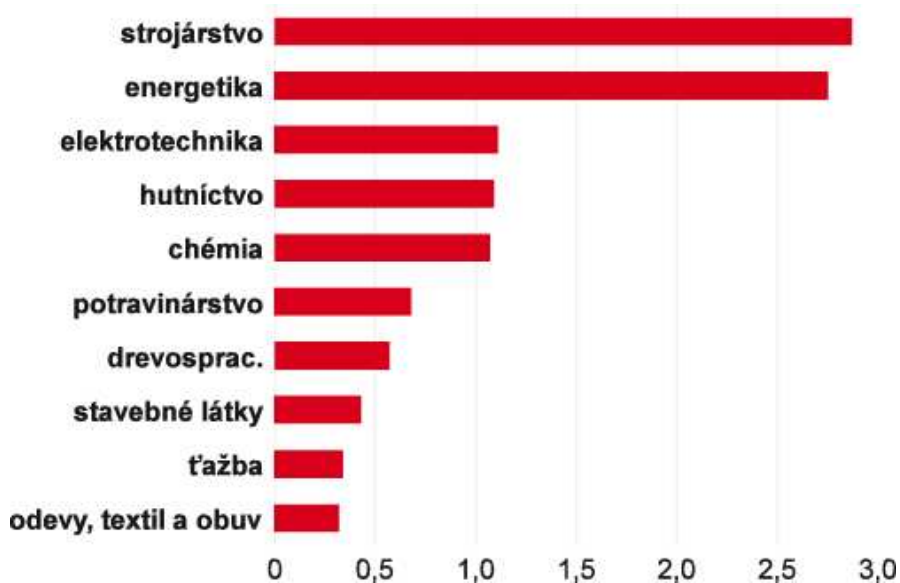

Obr. 1

Zdroj: Štatistický úrad SR, TREND Analyses SOURCE: Statistical Office of the Slovak Republic, TREND Analyses

Hospodárske výsledky pred zdanením za podniky s 20 a viac zamestnancami.
Bez ziskov z precenenia majetku.

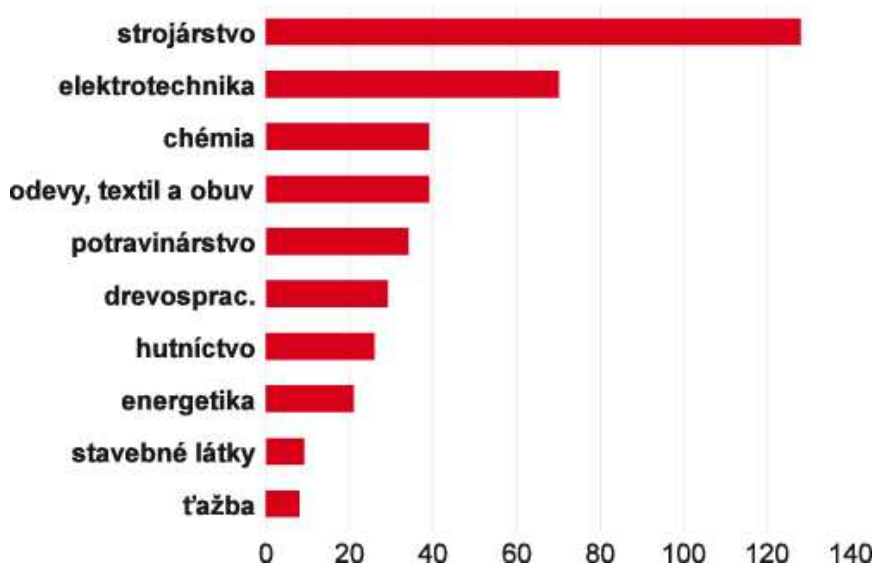
Pridaná hodnota v odvetviach priemyslu SR (2008, mld. eur)

Obr. 2

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zamestnanosť v odvetviach priemyslu SR (2008, tisíce) - Údaje za podniky s 20 a viac zamestnancami.

Obr. 3

Zdroj: Štatistický úrad SR

4.2.2 Dopad súčasnej krízy na trh práce v celosvetovom meradle

Prebiehajúca hospodárska kríza ma hlboký dopad na trh práce. Od začiatku krízy do polovice roka 2009 zaniklo vo svete viac ako 20 miliónov pracovných miest.

Straty pracovných miest od začiatku krízy vo vybraných krajinách

Tab.1 (v mil., podľa skupín krajín – s vysokým HDP, nízkym a stredným HDP/obyv.)

		- 2,4	- 6,1	- 1,7	10,2 mil. prac. miest
		- 1,8	- 8,9		10,7 mil. prac. miest
Q3	2008	Q4	Q1	2009	Q2

- Krajin s vysokým HDP/obyvateľ
- Krajin s nízkym a stredným HDP/obyvateľ

Zdroj: World of Work Report 2009: The Global Jobs Crisis and Beyond /International Institute for Labour Studies. – Geneva: ILO, 2009. ISBN 978-92-9-014908-8 International Institute for Labour Studies

Poznámka : údaje zahŕňajú aj novovytvorené pracovné miesta

Z dôvodu znižovania nákladov firmami mzdy majú v období krízy klesajúci charakter a na strane druhej aj ľudia sú ochotní v čase krízy pracovať za nižšie mzdy. Trvanie recesie na pracovnom trhu je závislé od hospodárskeho cyklu a očakávaného oživenia hospodárstva.

4.2.3 Slovenský trh práce

V období od októbra 2008 do konca roka 2009 nahlásili zamestnávateľi na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny 443 hromadných prepúšťaní, v rámci ktorých bolo ohrozených 45 562 pracovných miest a prepustených bolo 27 289 zamestnancov.

Z uvedeného vyplýva že zvyšných 18273 zamestnancov ostáva naďalej ohrozených. Najvyšší počet zamestnancov bolo prepustených v IV.štvrtroku 2008 a v I. štvrtroku 2009.

Vývoj priemernej nominálnej mzdy v rokoch 2007-2009

Tab. 2

Rok Ukazovateľ	2007	2008	2009
Priemerná nominálna mesačná mzda (EUR)	668,72	723,03	744,5
Priemerná nominálna mesačná mzda (Sk)	20 146	21 782	22 429
Index nominálnej mzdy (r.o.m.r. = 100)	107,2	108,1	103
Index reálnej mzdy (r.o. m.r. = 100)	104,3	103,3	101,4

Zdroj : Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

V rokoch 2007 až 2008 patrila Slovenská republika medzi najrýchlejšie rastúce ekonomiky spomedzi krajín OECD a Európskej únie. V roku 2007 rast HDP dosiahol hodnotu 10,6 %. Prepad hospodárskeho rastu spôsobený globálnou hospodárskou krízou bol výrazným. Jedným z hlavných dôvodov bolo prudké zníženie zahraničného obchodu teda zníženie exportu slovenských výrobcov (Tabuľka 3).

Priemerný rast HDP v krajinách EÚ 27 v porovnaní so Slovenskom

Tab. 3

Rok	2007	2008	2009
EU 27	2,9	0,8	-4,2
SR	10,6	6,2	-4,7

Zdroj : Eurostat

4.3 Protikrízové opatrenia

4.3.1 Protikrízové opatrenia podľa Keynesa

Keynes navrhoval v čase hospodárskeho poklesu stimulovať celkový efektívny dopyt cez fiškálnu politiku. Infraštruktúrne projekty, zatepl'ovacie programy, výstavba elektrární...všetko projekty, s ktorými by Keynes súhlasil. Takisto súhlasil aj s použitím monetárnej politiky, ale videl jej obmedzenia v podobe pasce likvidity a investičnej pasce. Vychádzajme zo známej výdavkovej rovnice pre output:

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{Ex} - \text{Im}$$

Čo sa stalo v čase krízy? Investície I zamierili prudko nadol, export Ex tiež zamieril prudko nadol, plno ľudí stratí svoje zamestnanie, v novinách o ničom inom ako o kríze a prepúšťaní ani nehovoria a tak každý rozumný človek obmedzí svoje výdavky a šetrí na horšie časy – čiže aj spotreba C nám zamierila prudko nadol, spolu so spotrebou poklesne aj import Im, ale menej ako spotreba, takže to nás nezachráni. Tým, že poklesne spotreba, ešte viac vzrastie nezamestnanosť a tým ešte viac vzrastie počet ľudí bez práce a dostávame sa do špirály. Keďže podobné procesy sa dejú aj v zahraničí, naďalej klesá export a zamestnanosť v odvetviach zameraných na vývoz. Ani si nestihneme všimnúť a už tu máme 20-30 %-nú nezamestnanosť a demonštrácie v uliciach a na ich čele demagógov a revolucionárov.

A čo má robiť vláda? Stále môže ovplyvniť vládnu spotrebu G a keď chce spomínaným javom zabrániť musí zvýšiť svoje výdavky aj za cenu zadlženia. Takisto môže (a je to oveľa lacnejšie ako veľké infraštruktúrne projekty) na určitý čas dotáciami zdeformovať ceny (vid' šrotovné a zatepl'ovanie) a podporiť tým spotrebu domácností.

Pomocou monetárnej politiky môže znížením úrokovej miery alebo dodaním likvidity obnoviť zaseknuté poskytovanie úverov a podporiť investície.

Určite má Keynesova teória zopár úzkych miest, ale ako taká má za úlohu zabrániť panike a spomínaným špirálovitým procesom. Panika je jeden z významných momentov, ktoré akcelerujú a prehlbujú krízové udalosti. Na druhej strane však stoja „liberáli“ (rozumejme pod týmto výrazom všetky školy, ktoré sa zameriavajú na ponukovú stránku ekonomiky a odmietajú štátne zásahy). Tí odmietajú Keynesovu podporu efektívneho dopytu, štátne zasahovanie a deformácie vôbec.

Ide v podstate o zlepšovanie podnikateľského prostredia - odstraňovanie administratívnych bariér podnikania, znižovanie daní a odvodov, zastavenia plytvania štátu, flexibilnejší trh práce, podporu konkurencieschopnosti a pod. So všetkými týmito opatreniami plne súhlasím a zároveň si myslím, že sú nevyhnutné k tomu, aby mala obnova ekonomiky tvar V a nie tvar L (ktorý hrozí, ak sa tieto opatrenia neprijmú a zostaneme len pri Keynesových opatreniach, ktoré sú krátkodobého charakteru). Ich prijatie už na začiatku krízy bolo neskoro. Sú nevyhnutné pre dynamický rast hospodárstva (aj mimo krízy), čoho dôkazom je aj rast povojnového Nemecka, Japonsko, či ázijské tigre.

4.3.2 Kríza a protikrízové opatrenia

Na hospodárstvo Slovenska, jeho rozvoj a smerovanie v roku 2009 vplývali tri hlavné faktory: svetová hospodárska kríza, januárová (január 2009) plynová kríza a zavedenie Eura 01.01.2009.

Hospodárstvo Slovenska, orientované na výrobu a vývoz (87 % HDP tvorí vývoz) zažilo pod vplyvom svetovej hospodárskej krízy veľký prepad: rámcovo od +6% nárastu v roku 2008 do -5,5% poklesu v roku 2009. Pokles dopytu po slovenských výrobkoch v krajinách EÚ, hlavne v Nemecku, Česku, Rakúsku, teda v krajinách, do ktorých Slovensko najviac vyváža, nemohol vynahradiť nárast domácej spotreby malého trhu nízkych schopností konzumentov. Priemerný pokles slovenskej trhovej výmeny s krajinami EÚ a OECD bol 26,5% . Čo sa týchto krajín týka, tak isto poklesla aj miera dovozu a vývozu.

Tak ako malo Slovensko výrazne vysokú mieru hospodárskeho rastu počas predošlých niekoľko rokov (8 - 10%), objavil sa aj pokles v roku 2009 medzi väčšími krajinami EÚ, ale očakáva sa, že s rastom európskeho hospodárstva rýchlo zosilnie aj hospodárstvo SR.

Za cieľom zachovania priaznivého investičného prostredia, zabránenia výrazného rastu nezamestnanosti (s 8,5 % v roku 2008, v decembri v roku 2009 stúpila na 12,7%), ako aj udržania sociálnych dávok, Vláda Slovenskej republiky schválila 62 protikrízových opatrení, na ktorých realizáciu bolo treba minúť 1,5 miliárd Eur, resp. 2,3% HDP.

Napriek kríze automobilového dopytu a poklesu exportu automobilov zo Slovenska, sa spoločnosť VW v roku 2009 rozhodla na Slovensku zaviesť výrobu nového (malého rodinného) modelu v hodnote 300 mil. EUR (slovenské daňové úľavy sú 14 mil. EUR), a to od roku 2011. Spoločnosť KIA plánuje o rok až dva otvoriť novú fabriku na výrobu motorov. Reč je tak aj o perspektíve pre 2000 nezamestnaných, napriek poklesu vývozu osobných automobilov.

Stratégia slovenskej vlády je zabezpečiť stály príjem zahraničných investícií a po niekoľkoročných reformách, ktoré prilákali vysoké investície do masovej výroby menšieho profitu, sa zaujíma o výrobu vyššej pridanej hodnoty. Hlavným predpokladom je však inak vyprofilovaná, vyučená, vzdelaná pracovná sila.

Protikrízové opatrenia vlády Slovenskej republiky

Vláda SR v reakcii na zhoršovanie vývoja reálnej ekonomiky a v súlade s výzvou formulovanou v Pláne hospodárskej obnovy Európy z novembra 2008 prijala súbor ambiciózných opatrení na podporu reálnej ekonomiky. Opatrenia predstavujú anticyklickú makroekonomickú reakciu na krízu. Ich cieľom je vyhnúť sa hlbokéj recesii a prudkému prepadu zamestnanosti a čo najrýchlejšie obnoviť ekonomický rast. Okrem opatrení zameraných na krátkodobé efekty bol pri ich navrhovaní dôležitý súlad s dlhodobými cieľmi definovanými v stratégii pre rast a zamestnanosť. Opatrenia sú jasne cielené, časovo ohraničené a majú presne stanovené implementačné obdobie.

Protikrízové opatrenia v tejto kapitole boli prijaté nad rámec plánovaných opatrení a štrukturálnych reforiem obsiahnutých v Národnom programe reforiem na roky 2008 – 2010 a v niektorých prípadoch predstavujú ich zásadné rozšírenie. Vláda SR pri ich schvaľovaní brala do úvahy aj dlhodobé výzvy hospodárstva SR, najmä budovanie vedomostnej ekonomiky a zvyšovanie potenciálneho rastu. Celkové náklady na opatrenia v roku 2009 sú 1 462 mil. eur (2,3 % HDP SR), z čoho rozpočtované prostriedky SR v metodike ESA predstavujú 282 mil. eur (0,4 % HDP SR). V roku 2010 sú celkové náklady 585 mil. eur (0,9 % HDP SR), z čoho rozpočtované prostriedky SR v metodike ESA sú vo výške 399 mil. eur (0,6 % HDP SR).

Vláda SR schválila protikrízové opatrenia v troch balíčkoch, ktoré boli následne rozšírené o niektoré ďalšie. Jednotlivé opatrenia sú zamerané na zvýšenie energetickej efektívnosti v hospodárstve, znižovanie administratívnej záťaže firiem a daňových a odvodových nákladov pre pracujúcich, na podporu malých a stredných podnikov, na podporu výskumu a vývoja, na tvorbu pracovných príležitostí, na udržanie zamestnanosti a na zvýšenie flexibility trhu práce.

4.3.2.1 Popis opatrení

1. Opatrenie – Opatrenie na stabilizáciu bankového sektoru

Vláda SR a Národná banka Slovenska prijali tri opatrenia na posilnenie dôvery a stability v bankovom sektore. Od 1.11.2008 sa zrušil limit pre garanciu vkladov fyzických osôb v bankách, kde doterajšia úprava garantovala vkladateľom náhradu 90 % nedostupného vkladu maximálne do výšky 20 000 eur. Zámerom bolo zamedziť zbytočnej panike fyzických osôb a podporiť likviditu bánk.

Opatrenie Národnej banky Slovenska platné od 15.11.2008 kladie prísnejšie požiadavky na riadenie likvidity bánk a pobočiek zahraničných bánk. Stanovuje postup riadenia likvidity a kvantifikuje ukazovatele likvidity, ktoré musia banky pri svojej činnosti rešpektovať. Ukazovateľ likvidity bánk v čase krízy v bankovom sektore obmedzil možnosti banky, prípadne jej materskej spoločnosti, znižovať úroveň likvidity v bankovom sektore. Zámer je, aby bola každá banka spôsobilá v horizonte jedného mesiaca splniť svoje finančné záväzky voči klientom a obchodným partnerom.

Tretie opatrenie vytvára podmienky na rýchle a efektívne poskytnutie osobitnej záruky a pre vklad majetku štátu do základného imania banky, ktoré bude prebiehať na

základe žiadosti banky. Administratívny proces predkladania a posudzovania žiadosti je veľmi flexibilný, v ideálnom prípade by mal trvať štyri dni. Zámerom je vytvoriť efektívny nástroj na podporu zachovania stability finančného systému.

2. opatrenie – Daňový základ a zamestnanecká prémie

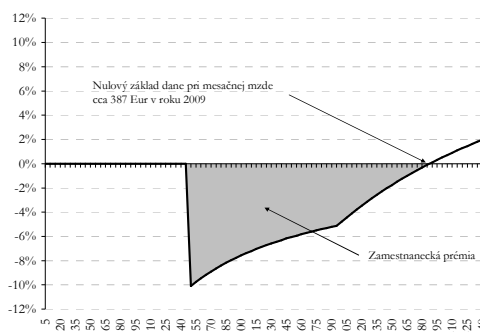
Súčasťou protikrízových opatrení je zvýšenie výšky nezdaniteľnej časti základu dane (NČZD) pri dani z príjmu fyzických osôb (DPFO) z pôvodných 3 435,27 eur na 4 025,70 eur za celé zdaňovacie obdobie roku 2009 od 1. marca 2009, čím sa zároveň zvýšila maximálna výška zamestnaneckej prémie z 83,25 na 181,03 eur za rok. Hlavným cieľom zvýšenia NČZD je zníženie daňového zaťaženia u nízko a stredne príjmových zamestnancov, pričom najväčšie zníženie daňového zaťaženia získali práve nízkopríjmoví zamestnanci s príjmom okolo úrovne minimálnej mzdy. Zvýšením NČZD sa zároveň zvýšili disponibilné príjmy najmä nízkopríjmových daňovníkov, ktorí majú aj najväčší sklon k spotrebe. Podľa odhadov Ministerstva financií SR bude zvýšenie nezdaniteľnej časti základu dane mať za následok zvýšenie mesačného príjmu u zamestnancov (uplatňujúcich plnú výšku NČZD a platiacich daň) o 9,35 eur. Spolu so zamestnaneckou prémie sa zvýšenie nezdaniteľnej časti premietne aj u daňovníkov s najnižšími príjmami, keď čisté mesačné príjmy na úrovni minimálnej mzdy vzrastú mesačne o 15,09 eur. Od roku 2011 bude naďalej platiť pôvodne schválená výška zamestnaneckej prémie a pôvodná výška NČZD.

Zamestnanecká prémie výrazne zvyšuje disponibilné príjmy najmä zamestnancom so mzdou v intervale od 50 % minimálnej mzdy až po 295,5 eur. Rast príjmov je najvyšší práve u zamestnancov s príjmom 50 % minimálnej mzdy, kde dosahuje až 22,9 % v porovnaní s 9,9 % pri zachovaní legislatívy. Na úrovni minimálnej mzdy prinieslo zvýšenie NČZD medziročný rast čistých príjmov o 16,4 % z 9,9 % pri pôvodnej výške zamestnaneckej prémie. Zo zvýšenia NČZD profitujú všetky fyzické osoby, ktoré poberajú zdaniteľné príjmy. V prípade pracujúcich (zamestnanci aj živnostníci) to predstavuje až 96 %, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje približne 2 115 tis. daňovníkov. Zvýšenie NČZD sa prejavilo na zvýšení mesačných disponibilných príjmov zamestnancov a zároveň sa prejaví aj na nižšej daňovej povinnosti u živnostníkov pri vysporiadaní daňovej povinnosti za rok 2009 v marci 2010. Výhody zo zvýšenej zamestnaneckej prémie by malo v ročnom zúčtovaní pocítiť až 16 % zamestnancov, čo je v absolútnom vyjadrení cca 302 000 zamestnancov. Nárok

na maximálnu výšku zamestnaneckej prémie (ročná výška 181,03 eur) vznikne cca 120 000 zamestnancom so mzdou nižšou ako minimálna mzda.

Tab. 4

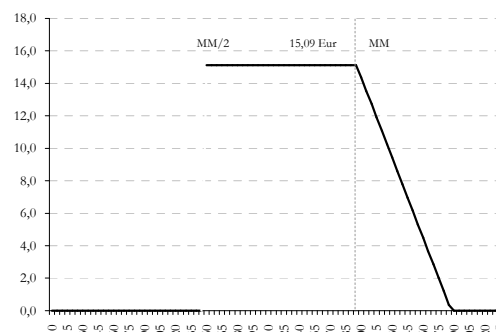
Priemerná daňová sadzba, (daň / hrubá mzda, v %)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tab. 5

Výška vyplatenej zamestnaneckej prémie, (mesačný priemer, v eur)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

3. opatrenie – Zníženie odvodov samostatne zárobkovo činných osôb (SZČO)

Sadzba poistného do jedného z poistných odvodových fondov (rezervný fond solidarity) sa od 1.4.2009 pre povinne dôchodkovo poistenú samostatne zárobkovo činnú osobu znížila zo 4,75 % na 2 % z vymeriavacieho základu. Odhadované náklady po dobu účinnosti opatrenia sú vo výške 13,3 mil. eur v roku 2009 a 22,4 mil. eur v roku 2010. Cieľom opatrenia je znížiť odvodové zaťaženie SZČO, a tým zvýšiť ich reálne príjmy v období spomalenia ekonomickej aktivity a zhoršeného prístupu k úverom. Taktiež nižšie odvodové zaťaženie zvyšuje atraktivnosť samostatnej zárobkovej činnosti v období, keď zamestnávateľia a podniky vytvárajú menší počet nových pracovných miest, a tak zvyšuje motiváciu uchádzačov o túto formu zamestnania. Podľa aktuálnych odhadov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR sa opatrenie dotkne 252 tisíc osôb v rokoch 2009 - 2012. Presnejšie údaje o odhadovanom vplyve na reálny príjem SZČO budú k dispozícii po ročnom zúčtovaní za rok 2009 v marci 2010.

4. opatrenie – Skrátenie lehoty na vrátenie nadmerných odpočtov DPH

Lehota na vrátenie nadmerných odpočtov dane z pridanej hodnoty (DPH) sa skrátila pre mesačných platiteľov dane zo 60 na 30 dní za predpokladu splnenia dodatočných podmienok, ako sú neexistencia daňových a colných nedoplatkov

a nedoplatkov na povinných odvodoch poistného v období 12 predchádzajúcich kalendárnych mesiacov. Tým sa zvýši hotovostný príjem firiem (platiteľov DPH) a znížia hotovostné príjmy verejnej správy, pričom vplyv na saldo verejnej správy podľa ESA95 bude len v podobe vyšších úrokových nákladov (zníženie likvidných prostriedkov štátu z titulu výpadku hotovostných príjmov). Cieľom je zlepšenie cash flow firiem, a tým posilnenie ich likvidity a zamedzenie druhotnej insolventnosti. Podniky využívajú možnosť skoršieho vrátenia nadmerného odpočtu DPH od 1.4.2009. V súčasnosti sú prístupné predbežné údaje využívania vrátenia nadmerného odpočtu DPH za mesiace apríl a máj 2009. V priemere sa podiel platiteľov, ktorí využili možnosť vrátenia nadmerného odpočtu, pohybuje okolo 16 % a podiel skôr vráteného nadmerného odpočtu DPH na celkovom nadmernom odpočte DPH dosiahol 30 %.

Tab. 6

Využitie možnosti skoršieho vrátenia nadmerného odpočtu (NO) platiteľmi		
	apríl 2009	máj 2009
Počet platiteľov, ktorí využili možnosť	2 953	2 367
Celkový počet platiteľov s NO	17 279	16 611
Podiel platiteľov, ktorí využili možnosť (v %)	17.1	14.2
Suma NO skôr vrátených (v tis. eur)	106 532	103 953
Suma celkového NO (v tis. eur)	355 535	343 148
Podiel skôr vráteného NO na celkovom NO (v %)	30.0	30.3

Pozn: Údaje z agregovaných daňových priznaní DPH, predbežné údaje

Zdroj: Ministerstvo financií SR

5. opatrenie - Zmeny týkajúce sa odpisovania majetku

Vstupná cena hmotného majetku na účely odpisovania sa zvýšila z 996 eur na 1 700 eur a nehmotného majetku z 1 660 eur na 2 400 eur pri daniach z príjmov fyzických osôb a právnických osôb. Zmeny taktiež umožnia rýchlejšie odpisovanie u vybraných druhov majetku a komponentné odpisovanie. Taktiež zlepšia cash flow firiem z dôvodu nižšej daňovej povinnosti a môžu stimulovať nákup majetku. Daňovníci môžu využiť rýchlejšie odpisovanie majetku už za zdaňovacie obdobie 2009.

6. opatrenie - Zmeny v daňovej oblasti týkajúce sa podnikateľského prostredia

Zmeny v daňovej oblasti týkajúce sa podnikateľského prostredia spočívajú v možnosti odpočtu DPH v neskoršom zdaňovacom období, skupinovej registrácie za platiteľa tejto dane, spätnej registrácie za platiteľov dane, v zjednodušení daňovej evidencie pre malých podnikateľov a v zjednodušení vedenia agendy v súvislosti so spotrebou pohonných hmôt. Cieľom zmien je pozitívne prispieť k podnikateľskému prostrediu odstraňovaním administratívnej záťaže a s tým spojených nákladov, pričom nemajú vplyv na rozpočet verejnej správy. Opatrenie je zavedené v praxi od 1.3.2009 pre daň z príjmov, ale vzťahuje sa na celé zdaňovacie obdobie roka 2009 a od 1.4.2009 pre DPH.

7. opatrenie – Podpora vytvárania a udržiavania sociálnych podnikov

Opatrenie zahŕňa zjednodušenie legislatívnych podmienok pre vznik a zachovanie sociálnych podnikov dočasným uvoľnením hlavných podmienok pre priznanie postavenia sociálneho podniku a vyhlásenie výzvy na predkladanie dopytovo-orientovaných projektov na podporu tvorby nových pracovných miest. Cieľom opatrenia je podpora tvorby nových pracovných miest v sociálnych podnikoch, ktoré sú povinné zamestnávať aspoň 30 % znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie z celkového počtu zamestnancov a investovať zisk do ich vzdelávania. Mesačný príspevok pre sociálne podniky na znevýhodneného zamestnanca počas prvých 12 kalendárnych mesiacov je najviac 472 eur a počas nasledujúcich 12 kalendárnych mesiacov najviac 408 eur mesačne.

Od začiatku účinnosti opatrenia 1.3.2009 vzniklo do 31.8.2009 až 37 sociálnych podnikov a na podporu vytvorenia 377 pracovných miest v týchto podnikoch bola dohodnutá celková výška finančných prostriedkov v sume 2,24 mil. eur. Okrem toho bolo v rovnakom období podporených 8 pilotných sociálnych podnikov, ktoré získali zálohové platby v sume 8,34 mil. eur, vytvorili 264 pracovných miest, 103 pracovných miest na dohody a vyškolili 1 465 uchádzačov o zamestnanie. Z celkovej rozpočtovanej sumy na roky 2009-2010 na podporu vytvárania a udržiavania sociálnych podnikov vo výške 94,3 mil. eur bolo teda alokovaných 11,2 %. Prostriedky v rámci výzvy na predkladanie dopytovo-orientovaných projektov na podporu tvorby nových pracovných miest sú v stave prípravy čerpania.

8. opatrenie - Príspevok na podporu udržania zamestnanosti

Mesačný príspevok na podporu udržania zamestnanosti sa poskytuje zamestnávateľovi, ktorý obmedzí na prechodné obdobie svoju prevádzkovú činnosť tak, že nebude zamestnancom prideľovať prácu v rozsahu najmenej 4 % ustanoveného týždenného pracovného času, a preto mu bude poskytovať náhradu mzdy, ktorá presahuje 60 % pôvodnej mzdy. Príspevok je poskytovaný zamestnávateľovi vo výške odvodov platených zamestnávateľom a zamestnancom z náhradnej mzdy v maximálnej výške 339 eur za mesiac a platí od 1.3.2009. Zamestnávateľ následne z príspevku prepláca zamestnancovi odvody platené zamestnancom. Príspevok sa poskytuje najviac v rozsahu 60 kalendárnych dní v kalendárnom roku.

Opatrenie má za cieľ znížiť mzdové náklady firiem postihnutých cyklickým poklesom dopytu po ich výrobkoch a službách a predchádzať tak prepúšťaniu zamestnancov a s tým spojenými nákladmi. Od 1. 3. 2009 do 31. 7. 2009 bolo uzatvorených 170 dohôd o podpore 41 001 pracovných miest. Celkový dohodnutý príspevok 21,2 mil. eur predstavuje 517 eur na jedno podporené pracovné miesto. Z celkovej rozpočtovanej sumy na roky 2009 - 2010 vo výške 28 mil. eur bolo alokovaných 76 %.

9. opatrenie - Príspevok ku mzde zamestnanca

Príspevok sa poskytuje zamestnancom, ktorí boli poberateľmi dávky v hmotnej núdzi, boli vedení v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace, sami si našli zamestnanie a ich hrubá mesačná mzda nepresahuje 304 eur (314,82 eur od 1.7.2009). Mesačný príspevok je vo výške 153 eur v prvom roku zamestnania a približne vo výške 77 eur v druhom roku. Opatrenie zvyšuje motiváciu uchádzačov hľadať si prácu a zamestnávať sa. Od 1. 3. 2009 do 31. 7. 2009 bolo podporených 83 zamestnancov. Celkový dohodnutý príspevok 147 tisíc eur predstavuje 1 776 eur na jedno nové pracovné miesto. Z celkovej rozpočtovanej sumy na roky 2009 - 2010 vo výške 25 mil. eur bolo alokovaných 0,6 %.

10. opatrenie - Zvýšenie príspevku na dochádzku do zamestnania

Zvýšil sa príspevok na dochádzku do zamestnania mimo miesta trvalého bydliska alebo mimo okresu trvalého bydliska. Maximálny príspevok pre väčšinu vzdialenostných pásiem sa zdvojnásobil, pričom sa jeho maximálna výška zvýšila na 135 eur. Znižovanie nákladov na dochádzku do zamestnania podporuje regionálnu

mobilitu pracovnej sily a zvyšuje tak flexibilitu trhu práce. Od zvýšenia príspevkov 1.3.2009 do 30.6.2009 sa celkový objem poskytnutých príspevkov na dochádzku do zamestnania zvýšil medziročne o 237% a za dané obdobie dosiahol 1,3 mil. eur. Z celkovej rozpočtovanej sumy na roky 2009 - 2010 vo výške 11 mil. eur bolo alokovaných 12 %.

11. opatrenie - Príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta

Zaviedol sa aj príspevok na novovytvorené pracovné miesta pre uchádzača evidovaného ako nezamestnaného aspoň 3 mesiace. Mesačný príspevok je poskytovaný na dobu 12 mesiacov a najviac do výšky polovice celkovej ceny práce nového zamestnanca, ale menej než 142 eur v Bratislavskom kraji a menej než 284 eur v ostatných krajoch SR. Zamestnávateľ musí zároveň novovytvorené pracovné miesto zachovať aspoň 12 mesiacov. Od začiatku účinnosti opatrenia 1. 3. 2009 do 31. 7. 2009 bolo uzatvorených 1 102 dohôd o podpore vzniku 2 565 nových pracovných miest. Celkový dohodnutý príspevok 8,1 mil. eur predstavuje 3 174 eur na jedno nové vzniknuté pracovné miesto. Z celkovej rozpočtovanej sumy na roky 2009 - 2010 vo výške 12 mil. eur bolo teda alokovaných 68 %.

12. opatrenie - Stimuly pre výskum a vývoj vykonávaný podnikateľmi

Poskytujú sa dve formy stimulov: dotácia zo štátneho rozpočtu a úľava na dani z príjmu. Poskytnutie stimulu je podmienené vytvorením nového, resp. rozšírením existujúceho pracoviska na vykonávanie výskumu a vývoja z vlastných prostriedkov prijímateľa. Prijímateľ stimulov je povinný realizovať výsledky projektu na území SR najneskôr do piatich rokov po skončení poskytovania stimulov na projekt. Úľava na dani z príjmu je maximálne vo výške vlastných nákladov právnickej osoby vložených do projektu, čo predstavuje výpadok výnosu dane z príjmov právnických osôb maximálne do výšky poskytnutej priamej dotácie.

Cieľom opatrenia je motivovať právnické osoby (podnikateľské subjekty) zakladať svoj rozvoj na výsledkoch výskumu a vývoja, a tak napomáhať rozvoju vedomostnej ekonomiky. V roku 2009 sa predpokladá podporiť 20 projektov (podnikov), čo si vyžiada v roku 2009 výdavky zo štátneho rozpočtu vo výške 26,6 mil. eur.

13. opatrenie - Financovanie konkrétnych projektov výskumu a vývoja

Opatrenie zahŕňa financovanie konkrétnych projektov na podporu výskumu a vývoja, medzi ktoré patrí podpora štúdií technickej realizovateľnosti alebo projektov aplikovaného výskumu a experimentálneho vývoja, podpora spolupráce univerzít a Slovenskej akadémie vied s podnikateľským prostredím, podpora systémovej starostlivosti o zlepšovanie vzťahu mládeže k vede a zvyšovanie atraktívnosti výskumnej kariéry. Opatrenie pomáha rozvoju vedomostnej ekonomiky pomocou priamej podpory vedy a výskumu a zahŕňa tri samostatné projekty v gescii Agentúry na podporu výskumu a vývoja. Na jednotlivé projekty boli pridelené finančné prostriedky v objeme 6 mil. eur a pripravuje sa ich čerpanie.

14. opatrenie - Stimuly pre malé a stredné podniky

Opatrenie zahŕňa financovanie konkrétnych projektov a programov. Medzi ne patrí program podpory MSP prostredníctvom posilnenia úverovej kapacity Mikropôžičkového programu, program inkubátorovej starostlivosti a realizácia schémy podpory poradenstva a vzdelávania pre podnikateľský sektor. Tieto programy sú zamerané na pomoc existujúcim a vznikajúcim MSP, ktoré v období cyklického spomalenia ekonomiky čelia zhoršeným podmienkam. Na jednotlivé projekty boli pridelené finančné prostriedky a pripravuje sa ich čerpanie.

15. opatrenie - Odstavenia Jaslovských Bohuníc a zvýšenie energetickej efektívnosti

Zabezpečí sa financovanie konkrétnych projektov a programov zameraných na zvýšenie energetickej efektívnosti a zlepšenie energetickej infraštruktúry SR. Medzi projekty patrí projekt zameraný na zlepšenie energetickej efektívnosti vo verejných budovách, projekt na podporu udržateľnej energie a program vyššieho využitia biomasy a slnečnej energie v domácnostiach. Financovanie projektov, okrem *Programu vyššieho využitia biomasy a slnečnej energie v domácnostiach*, je zabezpečené vo forme grantu zo zdrojov Medzinárodného fondu na podporu odstavenia Bohuníc (BIDSF). Na jednotlivé projekty boli pridelené finančné prostriedky a pripravuje sa ich čerpanie.

16. opatrenie - Program obnovy kultúrnych pamiatok

Opatrenia zahŕňa poskytnutie finančných grantov na obnovu kultúrnych pamiatok so zameraním na lokality svetového kultúrneho dedičstva za účelom rozvoja

cestovného ruchu a podpory stavebného sektoru. K 30.6.2009 bolo podporených 112 žiadostí z lokalít svetového kultúrneho dedičstva UNESCO určených na obnovu národných kultúrnych pamiatok a bolo čerpaných 226 tisíc eur z celkovej sumy 6,6 mil. eur na rok 2009.

17. opatrenie - Navýšenie a zlepšenie prístupnosti prostriedkov pre rozvoj a financovania programov MSP

K 31.3.2009 sa zvýšilo základné imanie Slovenskej záručnej a rozvojovej banky (SZRB) o 32,4 mil. eur a Eximbanky o 11,4 mil. eur. Prostriedky v špecializovaných fondoch Eximbanky sa doplnili o celkovú sumu 30 mil. eur (z toho 15 mil. eur do fondu na záruky a 15 mil. eur do fondu na krytie neobchodovateľných rizík). Taktiež SZRB dňa 27.7.2009 podpísala dohodu o čerpaní úverovej linky od Európskej investičnej banky (EIB) v objeme 50 mil. eur, z ktorej sú finančné prostriedky k dispozícii od augusta 2009. Opatrenie zlepšuje financovanie úverových produktov SZRB (priame financovanie, refinancovanie a spolufinancovanie vývozných úverov) a zvýši objem financií Eximbanky na krytie neobchodovateľných rizík a poskytovanie záruk pre malé a stredné podniky, ktoré v období cyklického spomalenia ekonomiky čelia zhoršeným úverovým podmienkam.

Objem novoposkytnutých úverov zo strany SZRB bol za prvých 6 mesiacov roku 2009 vyšší oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka o 13,5 mil. eur (25,1 %) a hodnota pohľadávok voči klientom sa k 30.6.2009 oproti koncu roka 2008 zvýšila o 23 mil. eur (8 %). Celková kumulatívna hodnota upísaných rizík z poisťovacej činnosti Eximbanky vzrástla za prvých 6 mesiacov roku 2009 oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka o 527 mil. eur (14,2 %).

Súčasťou opatrenia je poskytovanie rýchlych bankových záruk SZRB v období od 15.1.2009 do 31.12.2009 za úvery komerčných bánk pre malých a stredných podnikateľov v SR. Výška poskytnutej záruky pre individuálneho podnikateľa je 55 % z istiny poskytovaného úveru s maximálnou výškou poskytnutého úveru 1 mil. eur. Proces získania záruky nekladie žiadne nadštandardné nároky na klientov komerčných bánk. Na získanie záruky nie je potrebná návšteva SZRB a v ideálnom prípade je doba od žiadosti o úver po jeho poskytnutie 5 dní. V prvom polroku 2009 SZRB poskytla 454 rýchlych bankových záruk v objeme 29,5 mil. eur a podporila tak podnikateľské úvery v celkovej výške 58,7 mil. eur.

18. opatrenie - Dotácia na nákup nového automobilu za podmienky likvidácie starého vozidla

Tzv. šrotovné prebehlo v dvoch vlnách. Podmienkou bolo, aby celková cena automobilu nepresiahla 25 000 eur vrátane DPH. Poskytovanie dotácie bolo limitované celkovým objemom prostriedkov zo štátneho rozpočtu. Likvidované vozidlo muselo byť vyrobené pred 1.1.1999 a zaregistrované v evidencii motorových vozidiel k 31.12.2008 vo vlastníctve danej fyzickej alebo právnickej osoby. Opatrenie malo za cieľ zvýšiť dopyt po automobiloch a urýchliť výmenu starých modelov automobilov za nové modely s nižšou spotrebou a menším vplyvom na životné prostredie. Dodatočný dopyt po automobiloch v krátkodobom horizonte zvýši výnosy z DPH, čo čiastočne kompenzuje zvýšené výdavky štátneho rozpočtu.

Tab. 7

Vplyv "šrotovného" na saldo verejnej správy (v tis. eur) 1. + 2. kolo spolu					
	2009	2010	2011	2012	Spolu
Počet automobilov podporených „šrotovným“	44 303				
- Bežný predaj - nákup automobilu aj bez šrotovného (ks) - 30%	13 291	0	0	0	0
- Dodatočný predaj - vplyv šrotovného (ks) – 70 %	31 012	-15 506	-9 304	6202	0
1. Výdavky na šrotovné	-55 292	0	0	0	-55 292
2. Vplyv na DPH	46 239	-23 120	-13 872	-9 248	0
3. Vplyv na poplatky	2 093	-1 047	-628	-419	0
z toho poplatky za vyradenie automobilu (1,50 eur)	47	-23	-14	-9	0
poplatok za prihlásenie do evidencie (33 eur)	1 023	-512	-307	-205	0
vydanie EČ na automobil (33 eur)	1 023	-512	-307	-205	0
Celkový vplyv na saldo VS	-6 960	-24 166	-14 500	666	-55 292

Zdroj: Ministerstvo financií SR, Ministerstvo hospodárstva SR

V prvej vlne poskytovania šrotovného (9.-25.3.2009) sa dotácia poskytovala v dvoch alternatívnych sumách: vo výške 1 500 eur resp. 1 000 eur. Vyššia dotácia sa poskytla v prípade, ak zároveň predajca poskytol zľavu minimálne vo výške 500 eur. V druhej vlne (6.-14.4.2009) došlo k úprave maximálnej výšky dotácie zo štátneho rozpočtu na 1 000 eur za predpokladu, že predajca poskytne zľavu minimálne v rovnakej výške. V prvej a druhej vlne bolo spolu zošrotovaných 44,3 tis. kusov

vozidiel pri celkovej poskytnutej štátnej dotácii vo výške 55,3 mil. eur. Vplyv na saldo verejných financií bol podľa odhadov Ministerstvo financií SR v roku 2009 negatívny vo výške 7 mil. eur.

19. opatrenie - Poskytnutie finančnej výpomoci ŽS Cargo, a.s. a Železniciam SR

V marci 2009 vláda schválila poskytnutie finančnej výpomoci Železničnej spoločnosti Cargo Slovakia, a.s. (železničná nákladná preprava) v objeme 165,97 mil. eur a Železniciam SR (prevádzka železničných tratí a riadenie dopravy) vo výške 69,906 mil. eur. Cieľom tohto opatrenia je zmierniť dopady globálnej finančnej a hospodárskej krízy na hospodárenie týchto spoločností, ktorá sa prejavuje výrazným poklesom objemu prepráv.

20. opatrenie - Program pomoci občanom, ktorí stratili schopnosť splácať úver na bývanie

Opatrenie predpokladá poskytnutie návratnej finančnej výpomoci zo strany štátu občanom, ktorí stratili schopnosť splácať úver na bývanie. Týka sa občanov, ktorí majú uzavretú úverovú zmluvu zabezpečenú rezidenčnou nehnuteľnosťou, nie sú schopní splácať úver z dôvodu straty zamestnania po 1. januári 2009, nemajú iné majetkové či finančné zdroje na splácanie úveru, majú v založenej nehnuteľnosti trvalé bydlisko, úver bol poskytnutý pred 31.12.2008 a výška poskytnutého úveru nepresahuje 83 tis. eur.

V prvej fáze programu pomoci bude úver klienta najskôr reštrukturalizovať komerčná banka bez pomoci štátu, pričom táto doba nebude kratšia ako 6 mesiacov. V druhej fáze, ak bude dlžník riadne plniť reštrukturalizovaný splátkový kalendár, po 6 mesiacoch môže požiadať o pomoc zo strany štátu. Po dobu 6 mesiacov bude štát za dlžníka uhrádzať banke 70 % z výšky reštrukturalizovanej splátky a dlžník bude uhrádzať 30 % výšky tejto splátky. Ak bude dlžník riadne splácať po dobu 6 mesiacov svoje reštrukturalizované záväzky, bude možné predĺžiť dobu o ďalších 6 mesiacov. Po uplynutí 18 mesiacov, ak dlžník nebude naďalej samostatne schopný splácať úver banke, banka pristúpi k štandardnému vymáhaniu pohľadávky. Žiadosť o návratnú finančnú výpomoc so splácaním úveru bude možné podať od 1.10.2009 až do 31.12.2010 a následné čerpanie môže prebiehať až do polovice roku 2012. Podľa odhadov Ministerstva financií SR sa do konca roka 2010 opatrenie dotkne 6 tisíc osôb.

21. opatrenie – Bezúročné úvery na zateplenie bytov a bytových a rodinných domov

Opatrenie zahŕňa poskytovanie bezúročných úverov vlastníkom bytov a povereným správcami bytových domov na uskutočnenie zateplenia vo výške 100 % oprávnených nákladov stavby so splatnosťou 15 rokov. Táto forma podpory je viazaná na splnenie štandardných podmienok, ktoré musia byť pri vynakladaní verejných prostriedkov splnené. Opatrenie má za cieľ podporiť dopyt v stavebnom sektore v období cyklického poklesu, zvýšiť energetickú efektívnosť v SR a znížiť náklady občanov na energie. Poskytovanie úverov je limitované celkovým objemom pridelených prostriedkov vo výške 71 mil. eur. K 12.8.2009, Štátny fond rozvoja bývania (ŠFRB) evidoval 202 schválených žiadostí o úver na zateplenie bytovej budovy s požiadavkou na 45,4 milióna eur. Z toho už boli uspokojení 39 žiadatelia v celkovej výške 8,5 mil. eur.

22. opatrenie - Zavedenie možnosti využitia flexikonta vo firmách

Ak v období od 1. 3. 2009 do 31. 12. 2012 nemôže zamestnanec z vážnych prevádzkových dôvodov vykonávať prácu, môže zamestnávateľ po dohode so zástupcami zamestnancov poskytnúť zamestnancovi pracovné voľno, za ktoré patrí zamestnancovi mzda najmenej vo výške základnej zložky mzdy. Ak pominie prekážka v práci na strane zamestnávateľa, je zamestnanec povinný odpracovať poskytnuté pracovné voľno bez nároku na mzdu, ktorá bola poskytnutá. Zvýšená flexibilita odpracovaných hodín umožní firmám lepšie sa prispôbiť cyklickému poklesu ekonomickej aktivity a redukciami odpracovaných hodín predísť zbytočnému prepúšťaniu pracovníkov a s tým spojenými nákladmi. Viaceré spoločnosti najmä v oblasti automobilového priemyslu potvrdili v médiách využívanie flexikonta, ale vzhľadom na nedostupnosť firemných údajov nie je možné poskytnúť celkové údaje o počtoch firiem, pracovníkoch a salde hodín na flexikontách.

23. opatrenie – Podpora mladomanželských pôžičiek

Od 1.4.2010 bude štát podporovať pôžičky pre mladomanželov poskytované komerčnými bankami SR. Pre najviac jeden úver v maximálnej výške 10 tis. eur môžu mladomanželia žiadať štát o podporu vo forme bonifikácie úrokovej sadzby vo výške 3,0 p.b., pričom banka je povinná znížiť úrokovú sadzbu o 1,5 p.b. Úroková sadzba sa teda počas celého obdobia splatnosti úveru zníži o 4,5 p.b. Spoločný príjem manželov

nemôže presiahnuť 2,6 násobok priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v národnom hospodárstve, ktorá bola 723 eur v roku 2008. Ak splátka úveru prekročí splatnosť 90 dní, žiadateľ stráca nárok na podporu zo strany štátu.

4.3.2.2 Účinnosť niektorých protikrízových opatrení.

O sociálne protikrízové opatrenia, ktoré vláda prijala na jar, mali doteraz väčší záujem zamestnávateľa než ľudia, ktorí kvôli kríze prišli o prácu. Najviac sa "uchytil" príspevok pre zamestnávateľov, vďaka ktorému nemuseli prepúšťať. Naopak, najmenší záujem o peniaze od štátu mali ľudia, ktorých takáto podpora mala motivovať, aby začali podnikáť, priznáva ministerstvo práce v hodnotení protikrízových opatrení. Analytici upozorňujú, že účinnosť príspevkov na zamestnávanie netreba preceňovať.

Tab.8

Využitie protikrízových príspevkov		
	Podporené miesta	Príspevok na jedno miesto (v EUR)
Na podporu udržania zamestnanosti	29 338	519,12
Na podporu vytvorenia nového prac.miesta	1 887	3 174,16
Ku mzde zamestnanca	56	1 834, 29
Na podporu SZČ	1	1 120, 8

Zdroj: Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Prioritou sú existujúce miesta

Na najžiadanejší príspevok na podporu zamestnanosti sa do konca júna minulo vyše 21,32 milióna eur.

Vďaka nim mohli zamestnávateľa udržať 31 282 pracovných miest "V dôsledku finančnej a hospodárskej krízy v súčasnosti nejde u zamestnávateľov v takej miere o vytváranie nových, ale skôr o udržanie existujúcich pracovných miest," vysvetľuje v hodnotení rezort práce.. Zamestnávateľa majú tiež záujem o príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta. Na 1 887 nových miest dostali takmer šesť miliónov eur. O niečo menej žiadaný je príspevok k mzde zamestnanca, ktorý dostane 56 zamestnancov v priemernej výške 1 834,29 eura.

Najmenší záujem o pomoc štátu majú doteraz tí, ktorí prišli o prácu. O príspevok na podporu samostatnej zárobkovej činnosti požiadal do konca júna iba jediný človek.

5 ZÁVER

Bakalárska práca bola vypracovaná s cieľom poukázať na prebiehajúcu hospodársku krízu, dopady hospodárskej krízy a opatrenia na zmiernenie dopadov krízy.

Všade kam sa obzrieme počuť o hospodárskej kríze. Presnú definíciu nám ale vlastne nikto nevysvetlí aj keď to, čo voláme hospodárska kríza nie je nič iné ako mravná bieda a to všetko ostatné je iba jej následok. Veľa ľudí si myslí, že hospodársky úpadok, alebo krízu, ako sa to vo všeobecnosti nazýva sa dá zlikvidovať peniazmi. Je to veľký omyl! Riešenie je úplne iné. Treba zmeniť prístup k ľuďom, k práci a hlavne k verejnému majetku. V žiadnom prípade nepodporovať bankrotujúce podniky, nezadlžovať sa, nevydierať poctivo pracujúcich občanov a nevyhadzovať peniaze za nezmyselné a neefektívne projekty. Hospodárska kríza nám dala príučku a prinútila nás zamyslieť sa nad spôsobom, akým žijeme svoj život. Mala nás naučiť novej skromnosti, šetrnosti, racionálnosti a snáď i väčšej múdrosti a rozvahe. Avšak len málokto ľudí majú záujem o tieto hodnoty. Ved' kto by už len chcel byť šetrný?

Hovorí sa, že kvôli kríze sa nakupuje oveľa menej, nie je odbyt, v dôsledku čoho sa tovar hromadí v skladoch. Tovar je údajne dostatok, všetci by radi vyrábali, ale, žiaľ, nie je pre koho. Potom prídete do obchodu a prekvapivo zistíte, že je to naopak. Zákazníci by aj boli, ale nie je tovaru. Často skloňovaným dôsledkom hospodárskej krízy je znižovanie cien. Zákazníci šetria, dopyt klesá, každý utráca s rozmyslom a preto, aby podniky prebili konkurenciu a pritiahli k sebe čo najviac zákazníkov, sú údajne nútené ísť s cenami dole.

Ľudia kvôli hospodárskej kríze pociťujú čoraz väčšie obavy z budúcnosti. Majú strach o svoje zamestnanie, o istotu finančného príjmu. Mnohí o pracovné miesto už aj prišli a nádej, že sa znovu zamestnajú, je veľmi malá. Dostávajú sa do finančnej tiesne. Ako utiahnuť byt, uživiť rodinu, deťom platiť školy a zároveň splácať hypotéku, či leasing.

Celý svet trápi hospodárska kríza a nedá sa povedať, že by bola na ústupe. Skôr naopak. Dôsledky krízy vníma každý človek inak, zo svojho zorného uhlu, ale všetci ľudia sa svorne zhodujú, že najviac postihnutá je ich peňaženka. Pod područím hospodárskej krízy sa zamestnávateľia dostali do problémov, následkom čoho mnoho ľudí stratilo (a naďalej stráca) prácu. Nové pracovné miesta takmer nevznikajú, nájst' si zamestnanie je mimoriadne ťažké. Ľudia, ktorí prácu nestratili, prišli o značnú časť

mzdy. Mnohým pohľad na výplatnú pásku vháňa slzy do očí, ich plat sa výrazne znížil, nejednému sa ustálil až na tej najspodnejšej hranici. A nie každý sa môže tešiť z toho, že mu je mzda vyplácaná pravidelne a včas.

5.1 Návrhy na využitie poznatkov

Ak chce vláda zvyšovať zamestnanosť, mala by predovšetkým znížiť odvody pre ľudí s nízkym príjmom. Dosiahnuť by to mohla napríklad zavedením podobnej odpočítateľnej položky na odvody, aká existuje pri dani z príjmov fyzických osôb, peniaze z krízového balíčka by mali byť použité na podporu podnikateľského prostredia, ktoré by tým vytváralo nové pracovné miesta. Pre úspešný boj s krízou sú nevyhnutné aj Keynesove opatrenia /na zabrzdenie prepadu/, ale zároveň aj liberálne opatrenia. Z uvedeného vyplýva, že tvorca hospodárskej politiky by sa nemal orientovať len na jeden ekonomický smer alebo školu, ale je potrebné rešpektovať aj názory iných ekonomických smerov.

Návrhy na využitie poznatkov z práce:

- podpora podnikateľského prostredia, rozvoj malého a stredného podnikania,
- čerpanie prostriedkov z fondov Európskej únie,
- podpora cestovného ruchu a rozvoj turizmu a agroturizmu,
- spracovanie domácich surovín na finálny produkt.

6 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- 1) ÁRENDÁŠ, M: 2007. *Makroekonómia I.* 1. vydanie, Nitra: SPU, 2007, ISBN 978-80-8069-914-7
- 2) ÁRENDÁŠ, M: 2005. *Makroekonómia I.* 1. vydanie, Nitra: SPU, 2005, ISBN 80-8069-524-5
- 3) BARÁNIK, M. – HABÁNIK, J.: 2002. *Základy makroekómie*, Bratislava, ISBN 80-89018-45-9
- 4) FOSTER, John Bellamy, MAGDOFF, Fred: *Velká finanční krize: příčiny a následky*, 1. české vyd., Všeň: Grimmus, 2009. 160 s. ISBN 978-80-902831-1-4
- 5) KOHOUT P.: 2009 *Finance po krizi, důsledky hospodářské recese a co bude dál*, Grada Publishing. A. s., 2009, ISBN 978-80-247-3199-5
- 6) KRUGMAN, P.: 2009. *Návrat ekonomické krize*, Praha, ISBN 978-80-7021-984-3
- 7) LISÝ, J. : 2003 *Dejiny ekonomických teórií*, IURA EDITION, 2003, ISBN 80-8947-60-2
- 8) MARTINCOVA, M.: 2005 *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*, Edícia Ekonómia, 2005, ISBN 80-8078-038-2
- 9) MENBERE, T. Workie a kolektív: 2008. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*, 1. vydanie, Bratislava, 2008, ISBN 978 – 80 – 7144 – 159 – 5.
- 10) MENBERE, T. Workie a kolektív: 2009. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky, Globálna finančná a hospodárska kríza Príčiny-Náklady-Východiská*, 1.vydanie. Bratislava, ISBN 978 –80 – 7144 – 175 - 5.
- 11) MENBERE, T. Workie a kolektív: 2006 *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky, Globálna konkurencieschopnosť a energetická a demografická kríza*, 2006 ISBN 80 – 7144 – 152 - X
- 12) MENBERE, T. Workie a kolektív: 2008 *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky, Turbulencie na finančných trhoch a dilemy hospodárskej politiky*, 2008, ISBN 978-807144-166-3
- 13) SAMUELSON, P. A., Nordhaus W. D. : *Ekonómia II.*, Bradlo, Bratislava 1992, IBSN 80-7127-030-X
- 14) VICÚR, P. a kol.: 2005. *Teória a prax hospodárskej politiky*, Bratislava: SPRINT, 2005, ISBN 80-89085-60-1
- 15) VINCÚR, P.: 2000 *Makroekonomická analýza a prognóza*. 2000. SPRINT, Bratislava 2000, ISBN 80-88848-65-2

- 16) <http://www.economy.gov.sk/koncepcia-obnovy-hospodarskeho-rastu-slovenskej-republiky-/130465s>
- 17) 180. schôdza vlády SR – 18.11.2009 (online) (cit. 18.11.2009) dostupné na:
[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/102EEDDBB742C2E6C125764D003281E6/\\$FILE/Zdroj.html#_Toc241307754](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/102EEDDBB742C2E6C125764D003281E6/$FILE/Zdroj.html#_Toc241307754)
- 18) Protikrízové opatrenia (online) (cit. 19.12.2009) – Habrman Michal dostupné na:
http://enhf.euba.sk/web2/index.php?option=com_content&task=view&id=506&Itemid=58
- 19) Hospodárstvo SR v roku 2009 (online) (cit. 2006) dostupné na:
<http://sk.mfa.hr/?mh=345&mv=1989>
- 20) Štátna pomoc ľuďí neláka (online) (cit. 18.08.2009) Lehocký Ondrej dostupné na:
<http://hnonline.sk/ekonomika/c1-38083840-statna-pomoc-ludi-nelaka-siri-sa-pracacierno>
- 21) Veľká hospodárstka kríza (online) (cit. 16.03.2010) dostupné na:
http://sk.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%BEk%C3%A1_hospod%C3%A1rska_kr%C3%ADza